

vlaamsARCHITECTUURinstituut
CentrumVlaamseArchitectuurarchieven

Finissage Expo Renaat Braem 1910 2010

Op 09/01 werd de tentoonstelling over Renaat Braem feestelijk afgesloten. Een goede reden om met verschillende partners van het evenement Renaat Braem 1910 2010 te evalueren of de perceptie van Braem en zijn oeuvre veranderde door het Braemfestival. De finissage werd een round-up van diverse ervaringen, verhalen en invalshoeken.

Het VAI en het CVAa blikken tevreden terug op het evenement Renaat Braem 1910 2010: hoge bezoekersaantallen en vruchtbare samenwerkingen met geëngageerde partners, gidsen en suppoosten maakten het tot een geslaagd project. Moeilijker in getallen te vatten is hoe de perceptie van de architectuur en de figuur van Braem evolueerde. Een rondetafelgesprek tussen Jo Braeken, Phil Wauters, Lisa De Visscher, Laura Weeber, Walter De Ley, Jan Wouters en Elke Hoornaert, met Johan Thielemans als moderator, bracht enkele evoluties naar voor.

In een voorstellingsronde van de sprekers herinnerde Walter De Ley, gids bij de wandelingen in de Braemwijken voor Antwerpen Averechts en op de tentoonstelling, zich Braem als docent architectuur in Antwerpen in de jaren zestig toen het modernisme terrein verloor. Halsstarrig bleef Braem het modernistische ideaal proclameren terwijl de studenten reeds nieuwsgierig andere richtingen uitkeken.

Jo Braeken, de Braemspecialist bij uitstek en bewoner van het Renaat Braem huis, bevestigde in het gesprek zijn appreciatie voor de tijdloosheid van de architecturale kwaliteit van het Braemhuis. Naar eigen zeggen leerde hij meer over ruimte-indeling en -gebruik, lichtinval, materialen en kleuren in architectuur door het Braemhuis te bewonen dan door de honderden boeken die hij over architectuur las.

Al gauw beheerste de spanning tussen de Braems modernistische idealen en de huidige status van het wonen in de sociale woonwijken het panelgesprek. Dit spanningsveld vormde eerder de inzet van de [ideeënwedstrijd](#), één van de activiteiten tijdens het Braemjaar, en werd door het VAI/CVAa georganiseerd i.s.m. de Stadsbouwmeester Antwerpen en Woonhaven. De wedstrijd peilde naar een mogelijke toekomst voor de stookplaats van de woonwijk het Kiel. Elke Hoornaert, projectleider van de wedstrijd bij het VAI/CVAa, lichtte toe hoe vijf laureaten werden geselecteerd die elk een eigen visie uitwerkten. De Nederlandse architecte Laura Weeber was één van de vijf laureaten. Haar kennismaking met het Kiel noemde ze verrassend positief. Ze merkte geen spoor van de sociale onrust die in modernistische wijken in Nederland heerst. Phil Wauters, projectleider bij de Stad Antwerpen en nauw betrokken bij de bewoners van het Kiel, verklaarde dit door de actieve bewonersgroepen op het Kiel die wijzen op een relatief sterke sociale cohesie. Hoewel er weinig besef is bij de bewoners van de unieke erfgoedwaarde van hun woonomgeving, staan ze er niet onverschillig tegenover.

Toch kan men niet ontkennen dat de betrokkenheid en respect van de bewoners voor hun woonomgeving wegebt doordat het het bewonersprofiel is gewijzigd ten opzichte van de jaren zestig. Jan Wouters van de sociale huisvestingsmaatschappij van Woonhaven Antwerpen, eigenaar van de woonwijken Kiel, Arena en Jos Van Geellaan, licht toe. Destijds werd het Kiel voornamelijk door een middenklasse bewoond die hun woning in de verloederde binnenstad vrijwillig inruilde voor het Kielse modernisme met zijn hedendaags comfort. Ondertussen bepalen wachtlijsten en onvrijwillige plaatsing de huidige sociale huurmarkt. Daarbij zijn de eisen in wooncomfort (oppervlakte, isolatie, toegankelijkheid, veiligheid, sanitair en keuken, ...) enorm geëvolueerd de afgelopen zestig jaar. Het Kiel heeft deze inhaalbeweging reeds gemaakt, maar de renovatie van andere wijken staat 'on hold'. De hoge eisen en dus forse budgetten zetten de huisvestingsmaatschappijen met de rug tegen de muur, met in hun nek de hete adem van een hoogeisende en behoudsgezinde monumentenzorg die niet over de brug kan komen met een werkelijke effectieve subsidiëring. Beperkingen dus voor de eigenaar, ontwerper en uitvoerder.

De woonwijk Sint-Maartensdal in Leuven werd reeds gerenoveerd. Lisa De Visscher (Stad & Architectuur) lichtte toe hoe de wijk werd aangepast aan de technische normen en eisen van hedendaagse sociale huisvesting. Daarbij wijzigde het aanzicht van de langblokken grondig door een nieuwe gevelbekleding en het inpandig maken van de balkons. De conclusie van de specialisten rond de tafel was duidelijk: de toekomst van het patrimonium is een delicate evenwichtsoefening, afwegingen maken tussen de erfgoedwaarde en hedendaagse woonnormen. Het is een probleem dat de verantwoordelijkheid van de individuele huisvestingsmaatschappijen ver overstijgt.